

De opkomst van de BAM

Nu of nooit

Een klein, maar groeiend deel van de groep alleenstaande ouders is BAM: Bewust Alleenstaande Moeder. Het fenomeen van de moeder die in haar eentje een kind wil opvoeden, is natuurlijk niet nieuw. Maar de BOM, de stoere feministische Bewust Ongehuwde Moeder uit de jaren tachtig, die nergens een man voor nodig wilde hebben, is niet meer. De tijden zijn veranderd.

Mannen doen steeds meer hun deel en hoeven niet meer met de luiers om de oren geslagen te worden voor ze actie ondernemen. We willen ze nu wel, maar we kunnen ze niet vinden! Tegen de tijd dat de moderne vrouw haar studie heeft afgerond en stevig in het carrièrezadel zit, blijken de leukste mannen al vergeven. En dan dringt de tijd. Eind 30, begin 40 is het 'nu of nooit'. En sommige vrouwen kiezen er dan voor om

het klusje alleen te klaren. Dus wordt er kunstmatig of zélf geïnsemineerd met behulp van een ziekenhuisdonor, een goede buur of een verre vriend. Want een relatie krijgen kan altijd nog, een kind krijgen niet. Carolien is 37 en heeft onlangs de beslissing genomen om BAM te worden. Ed is 35 en is spermadonor (niet voor Carolien). Zij vertellen ieder afzonderlijk hoe ze tot hun besluit zijn gekomen.

Carolien wil een kind in haar eentje: 'Het idee dat ik het alleen kan doen, voelt als een opluchting'

"Ik wilde altijd graag móeder worden, niet per se BAM. Het is nauwelijks uit te leggen waar die oerdrang vandaan komt maar ik wil graag nieuw leven schenken, opvoeden, bijstaan, genen doorgeven ... kortom, dezelfde drang die vrouwen mét een partner hebben. Op mijn drieëndertigste ging mijn relatie stuk. Ik was mijn partner kwijt en ook mijn kinderwens ging in rook op. Ik sloeg na een tijdje aan het rekenen. 'Als ik morgen iemand ontmoet, wanneer gaan we dan samenwonen, wanneer zou ik dan zwanger kunnen worden.' Telkens kwam ik uit op 'te oud'. Ik wilde een nieuwe relatie niet prematuur opzadelen met de kwestie 'kinderwens'. Het idee dat ik het ook alleen kon doen voelde als een opluchting en maakte mijn kijk op mannen een stuk lichter. Toen brak het tijdperk aan van de vragen. Kan ik wel zoveel verantwoordelijkheid op me nemen? Ook als ik doodmoe ben van mijn werk, óp ben van de nachtwoeding, kapot van een ontroostbare baby en geen partner kan wakker maken? En als mijn kind ziek is, kan ik dan wel vrijnemen? Hoe wordt het contact met de donor? Hoeveel steun kan ik vragen aan mijn omgeving, hoeveel mag ik verwachten? Ben ik egoïstisch?

Met mijn omgeving heb ik het in de voorfase wel eens besproken als idee. Niemand, maar dan ook niemand staat meteen te springen. En dat begrijp ik, ik zou zelf waarschijnlijk niet anders reageren. Toch mis ik het dat niemand spontaan enthousiast kan zijn. Daarom hou ik meer en meer voor mezelf. Ook om er zelf goed over na te kunnen denken.

Het belang van het kind staat bij mij op nummer één en een kind zijn verwekker niet laten kennen, vind ik te brutaal voor woorden. Daarom heb ik gekozen voor een bekende donor, met wie ik afgesproken heb dat hij het kind maximaal drie keer per jaar face-to-face ontmoeten gaat. Hij blijft dan geen 'grote onbekende'. Ik

moet later toch al zoveel uitleggen aan mijn toekomstige kind, dus wil ik zo weinig mogelijk ruimte laten voor problemen. Na verschillende donoren te hebben ontmoet en te hebben afgewezen, heb ik nu denk ik eindelijk de ideale donor gevonden. Deze man is zo betrouwbaar, ik steek voor hem mijn hand in het vuur."

Ed is spermadonor: 'Ik vind het een eer vrouwen te mogen helpen met zoiets belangrijks in hun leven'

"Een mannelijk familielid had jaren geleden problemen met kinderen krijgen. Omdat ik de enige in de familie was zonder relatie, ben ik gaan nadenken over een mogelijk donorschap. Maar na tien jaar is het bij hen toch nog spontaan gelukt. Ik heb me toen alsnog aangemeld in het ziekenhuis als bekende donor, maar vond hun aanpak heel onpersoonlijk. Daarom doe ik het nu zelf via internet. Ik mail dan eerst een stuk of twintig keer met een mogelijke moeder of gezin, en als beide kanten een goed gevoel hebben, spreken we af en ontmoeten elkaar. Ik moet het gevoel hebben dat het kind bij goede mensen terecht komt.

Tot nu toe ben ik donor geweest voor drie lesbische koppels, twee hetero koppels en één BAM. Allemaal mensen, voornamelijk vrouwen, waar ik heel veel respect voor heb en die mij vertrouwen geven. Eerst dacht ik treurige mensen in een noodsituatie te treffen, maar het zijn juist sterke mensen met veel moed die dit pad bewandelen. Ik vind het een eer ze te mogen helpen met zoiets belangrijks in hun leven. Vooral Bewust Alleenstaande Moeders maken een zelfverzekerde indruk op mij. Ze hebben vaak een geschiedenis met vervelende mannen en willen niet langer wachten op de prins op het witte paard. En de natuur is sterk. Als de kinderwens er is, vlak je die niet zomaar uit. Ik ben nu 35 en hoop ooit zelf nog eens de juiste vrouw tegen te komen om kinderen mee te krijgen én op te voeden. Maar ja, de laatste keer dat ik keek was Claudia Schiffer nog steeds bezet."

NEDERLANDSE DONOREN NIET LANGER ANONIEM

<http://members.lycos.nl/bamkid/artikelen/art-neddonornietlangeranoniem-volkskr2004.html>

Vrouwen naar België voor sperma ; Nederlandse donoren niet langer anoniem

Steeds meer Nederlandse vrouwen doen een beroep op Belgische ziekenhuizen voor een bevruchting met donorsperma. Daarmee ontlopen ze een lange wachttijd. In eigen land kan door gebrek aan donoren voor kunstmatige inseminatie de wachttijd oplopen tot twee jaar. Na ruim tien jaar voorbereiding is het vanaf vandaag niet meer mogelijk om bij banken als anonieme donor sperma af te staan. Voortaan moet de gever er rekening mee houden dat over zestien jaar de door hem verwekte kinderen zijn gegevens opvragen en vervolgens op de stoep staan.

In de aanloop naar 1 juni was dat voor veel donoren reden het bijltje erbij neer te gooien. Dr. Jan Karbaat van kliniek Bijdorp in Barendrecht zag zijn donorenbestand slinken van 135 naar nu 15. 'Ik heb pas nog een advertentie voor donoren gezet, daar kreeg ik nul reacties op. Ja, ik krijg hier wel van die stoere binken die zeggen: 'ik wil wel donor worden maar dat kost 500 euro per portie.' Dat is illegaal maar ik moet eerlijk zeggen, ik heb er weleens over gedacht. Als ik bijvoorbeeld naar België zou gaan, is dat geen probleem.'

Hoeveel vrouwen nu hun heil in België zoeken, zich tot een kennis wenden of via het 'zwartzaad-circuit' op internet bevruchting zoeken, valt niet te zeggen. Zeker is dat vrouwen niet afzien van hun kinderwens. Ziekenhuizen in Gent en Antwerpen constateren een gestage toename van het aantal Nederlandse patientes. Volgens dr. Tom Coetsier van het Fertiliteitcentrum van het Sint-Lucas ziekenhuis in Gent bestaat 5 procent van zijn patientenbestand uit Nederlandse vrouwen, vooral vanwege de korte wachttijd, denkt hij. En dat aandeel groeit.

Zijn collega in Leuven prof. dr.-Thomas d'Hooghe kan zich voorstellen dat vooral ook heteroseksuele koppels voor België kiezen. In tegenstelling tot lesbische stellen en alleenstaande vrouwen - die krijgen op den duur altijd vragen over de verwekker - hechten heteroseksuele koppels zelf sterk aan de anonimiteit, is zijn ervaring. Bijvoorbeeld om de relatie tussen vader en kind niet op het spel te zetten.

'Zij zijn vaak doodsbenauwd dat er iets uitlekt. Ik heb dan ook veel vragen bij het opheffen van de anonimiteit in Nederland. Onderzoek wijst uit dat veel kinderen een andere verwekker hebben dan de eigen vader, mogelijk ligt dat rond de 10 procent. Als je er zoveel waarde aan hecht dat alle kinderen hun wortels kennen, dan moet je iedereen een DNA-test aanbieden. Dat zou consequent zijn.'

'Beperk aantal nakomelingen per donor'

Donoren die zich in een officiële kliniek aanmelden voor kunstmatige inseminatie met donorsperma (KID) ondergaan vooraf een onderzoek naar ziektes als syfilis, hepatitis en aids en worden gescreend op erfelijke aandoeningen. Het sperma dat zij produceren - zo heet dat in jargon - wordt verdeeld over meerdere rietjes, bevruchtingsporties, en na een voorbehandeling met onder meer glycerol ingevroren in vloeibare stikstof.

Vrouwen die via het 'zwartzaad'-circuit zelf een donor of donorzaad regelen, krijgen mogelijk vitaler sperma - door het invriezen loopt de kwaliteit terug - maar ze doen ook afstand van alle voorzorgsmaatregelen.

Bovendien hebben ze geen controle op het aantal kinderen dat hun donor zal verwekken. Hoewel de klinieken verschillende criteria hanteren, lag het maximale aantal kinderen per anonieme donor

op 25.

Bij een dergelijk aantal is de kans dat KID-halfbroers en -zussen die hun gemeenschappelijk oorsprong niet kennen samen kinderen krijgen, verwaarloosbaar klein. Volgens drs. Kees de Bruyn, hoofd van de KID-kliniek van het Leids Universitair Medisch Centrum, moet het maximaal aantal kinderen omlaag nu de anonimiteit van de donoren is opgeheven. Het is volgens hem niet verantwoord een donor op te zadelen met de mogelijkheid dat er ineens twintig kinderen op de stoep staan. 'De psychologische last dan, is nu moeilijk te overzien.' En ook voor de kinderen zelf, heeft hij bedenkingen: 'Die worden opgescheept met twintig halfbroers en zussen'.

Hoe ver het aantal nakomelingen per donor omlaag moet, is volgens hem niet te zeggen, dat is onder meer afhankelijk van een inschatting van de draagkracht van de betreffende donor, aldus De Bruyn.

Dr. Pim Janssens van het Rijnstate Ziekenhuis in Arnhem tilt niet zwaar aan de argumentatie van zijn collega. 'Er zijn in Nederland inmiddels tienduizend kinderen verwekt met donorsperma, slechts een handjevol daarvan heeft geprobeerd de biologische vader te achterhalen. Natuurlijk was bekend dat daar weinig kans op was, gezien de anonimiteit, maar het is wel een opvallend gering aantal.

'Uit Zweeds onderzoek - in Zweden werd de anonimiteit al in 1985 opgeheven - blijkt tenminste de helft van de heteroseksuele ouders helemaal niet van plan het kind iets te vertellen over het donorsperma. Daarnaast is het de vraag welk deel van de kinderen op onderzoek uitgaat.

'Televisie-programma's als Spoorloos suggereren wel dat iedereen zijn wortels wil leren kennen, maar dat is zeker niet het geval.'

Dat overtuigt De Bruyn allerminst. 'Wij hebben een groot aandeel lesbische vrouwen in ons cliëntenbestand. Ik verwacht dat hun kinderen wel degelijk op zoek gaan, die hebben geen loyaliteitsconflict.'

Zaad MET EEN PASPOORT ; 'We proberen mannen die niet kunnen wachten tot de geboortekaartjes binnenstromen, buiten de deur te houden.'

Vanaf vandaag zijn zaaddonoren niet langer anoniem. De wetgever biedt kinderen de gelegenheid de identiteit van hun verwekker te achterhalen. Voor de spermabanken heeft dit grote gevolgen. 'Ik krijg hier van die stoere binken die zeggen: 'ik wil wel donor worden, maar dat kost 500 euro per portie!'

Ook al heeft *Ed Houben uit Maastricht* al een kind en zijn er maar liefst vier onderweg, toch is zijn kinderwens nog niet vervuld. Integendeel. Houben vervult sinds twee jaar als spermadonor uitsluitend de kinderwens van anderen. Hij is verwekker, geen vader. Dat komt nog, voorlopig is hij, dertiger, nog single.

'Jaren geleden is de basis voor het donorschap gelegd toen binnen de familie een paar ongewild kinderloos bleef. Stel, dacht ik, dat ik als donor word gevraagd? Het was toen niet ongebruikelijk om het binnen de eigen familie te zoeken. Uiteindelijk kregen ze toch een kind, maar ik ben verder gaan denken, ook al doordat er alarmerende berichten opdoken over donortekorten en de narigheid bij ongewild kinderloze vrouwen. Waarom zou ik geen andere mensen helpen, dacht ik.'

Contact legt Houben via internet. Daarna volgt een gesprek. Dat is een belangrijke reden voor hem, zich niet te melden bij een officiële spermabank, want hij hecht eraan te weten hoe zijn zaad terecht komt. 'Je wilt toch weten voor wie je die inspanning doet. Bovendien vind ik het onethisch dat de spermabanken verschillende eisen stellen: wel of geen alleenstaande vrouwen bijvoorbeeld, of voor verschillende groepen verschillende wachtlijsten hanteren. Daar heb ik moeite mee.'

Hoewel Houben door zijn afwijzing van de geregistreerde spermabanken onderdeel uitmaakt van het 'zwartzaad'-circuit, is er niets illegaals aan zijn handelwijze, zolang hij voor zijn bijdrage alleen een kleine onkostenvergoeding vraagt en geen forse geldelijke beloning. Dat is in Nederland verboden.

Ed Houben doet allesbehalve bedekt over zijn donorschap. Hij is niet anoniem, en wil dat ook niet zijn. 'Zo krijg je later geen nare verrassingen. Het is ook niet erg moedig, vind ik, de verantwoordelijkheid te ontlopen. Ik heb te vaak het leed in Spoorloos gezien: kinderen hebben het

recht hun afstamming te kennen. Mij interesseren die kinderen enorm, maar willen ze geen contact, ook prima, ik zal me niet opdringen.'

Het recht de eigen wortels te kunnen traceren, is de reden waarom vanaf vandaag de anonimiteit van spermadonoren (en ook van eiceldonoren) vervalt. Onder aanvoering van het CDA besloot de wetgever begin jaren negentig dat het recht van het kind zijn afstamming te kennen, prevaleert boven dat op anonimiteit van de donor.

Kinderen die worden verwekt met behulp van sperma dat is gedoneerd na 1 juni kunnen als ze 12 jaar oud zijn inzage krijgen in een profiel van hun verwekker, dat een aantal fysieke gegevens vermeldt als haarkleur en lengte, maar ook karaktereigenschappen en woonsituatie. Zijn de kinderen 16 jaar dan mogen ze vragen om openbaarmaking van de naam en adres van de donor. Of die dan, als hij niet gediend is van een kennismaking, de deur gewoon dicht kan houden, is nog de vraag. Mogelijk zal de rechter onwillige donoren dwingen tot contact. Wel is de donor gevrijwaard van claims om financieel bij te springen of tijd te steken in de opvoeding.

Toch is de rol van de anonieme donoren nog niet helemaal uitgespeeld. Hebben ze voor 1 juni hun sperma geleverd, dan kunnen ze zelf kiezen of ze hun anonimiteit willen opgeven. Doen ze dat niet, dan mogen uitsluitend 'oude' zaadvoorraden worden gebruikt. Dr. Pim Janssens, voorzitter van de vereniging van spermabanken, hoopt dat de klinieken daar terughoudend mee zijn om de beeldvorming - de anonimiteit is immers opgeheven - niet te vertroebelen.

Toch zal hij ook in zijn eigen kliniek, het Rijnstate Ziekenhuis in Arnhem, zaad van oude, anonieme donors incidenteel blijven gebruiken, bijvoorbeeld voor vrouwen die een tweede kind willen van dezelfde verwekker.

Van een eenduidig beleid is hoe dan ook geen sprake. Volgens ingewijden zijn er ook spermabanken die in de aanloop naar 1 juni juist zaad hebben gehamsterd van anonieme donoren. Voor zover dat althans mogelijk was.

Gedurende het ruim tien jaar durende gepalaver over de nieuwe wet, zijn de overwegend anoniemedonoren massaal afgeschrikt. Waren er in 1990 nog ruim negenhonderd donoren, met meer dan duizend zwangerschappen per jaar, inmiddels is dat aantal teruggelopen naar 250 waarvan dan nog de helft slechts doneert voor een vrouw of een stel vrouwen. Dit leidt ertoe dat vrouwen nu een half jaar tot twee jaar op de wachtlijst staan, al naar gelang de kliniek in staat is geweest nieuwe donoren binnen te halen die niet aan hun anonimiteit hechten.

Janssens ziet ook een lichtpuntje. 'Die groep groeit gelukkig gestaag. De donoren van vroeger, vaak zelf al vader, en vooral gemotiveerd om kinderloze vrouwen te helpen, worden nu voor een deel vervangen door mannen die zelf geen kinderen hebben en dat eigenlijk toch wel leuk zouden vinden. Daar zitten bijvoorbeeld veel homo's bij. We proberen wel de mensen die niet kunnen wachten tot de geboortekaartjes binnenstromen buiten de deur te houden.'

Dr. Jan Karbaat van de particulierespermabank Bijdorp in Barendrecht kan Janssens optimisme over deze laatste-kans-verwekkers niet delen. 'De kwaliteit van het sperma is niet erg best, maar we hebben niets beters', verzucht hij. Vroeger zo beaamt dr. Jan de Vries van de spermabank van het AMC in Amsterdam werd 'maar 5 tot 8 procent van de aangemelde donoren toegelaten. Dat kunnen we ons niet meer permitteren.' Een oplossing voor de problemen van zijn kliniek - 15 donors, tegen 135 in de glorie tijd - ligt in het buitenland, weet Karbaat: 'Ik krijg hier van die stoere binken die zeggen: 'ik wil wel donor worden maar dat kost 500 euro per portie'. Dat is illegaal, maar ik moet eerlijk zeggen: ik heb er weleens over gedacht. Als ik bijvoorbeeld naar België zou gaan, wat al een paar collega's hebben gedaan, dan is dat geen probleem.

'Ik ben daarvoor al een paar keer benaderd, want er is geld mee te verdienen. Voorlopig blijf ik nog maar hier. Maar het is een rotwet die vaak wanhopige vrouwen extreem discrimineert ten behoeve van het kind.'

Karbaat denkt dat de opheffing van de anonimiteit, vooral heteroseksuele vrouwen huiverig maakt. Blijft de afstamming van het kind echt wel geheim? Of gaat het kind op zoek naar z'n wortels, wat de relatie met de vader kan verstoren?

Volgens Tom Coetsier van het Sint-Lucas Ziekenhuis in Gent is het niet zozeer de opheffing van de anonimiteit als wel het ontbreken van een wachtlijst die Nederlandse vrouwen naar zijn kliniek

lokt. Het aantal Nederlanders stijgt - inmiddels zo'n 5 procent van het patientenbestand. Ook bij andere Belgische fertiliteitsklinieken is sprake van een groeiend aantal Nederlandse patientes, maar er lijkt nog geen sprake van massaal zaadtoerisme, wat door sceptici wel werd verwacht. Mogelijk biedt het in omvang onbekende 'zwartzaad'-circuit via internet voldoende uitwijkmogelijkheid. Een andere voorspelling is in ieder geval niet uitgekomen. CDAkopstukken hoopten ruim tien jaar geleden dat met het opheffen van de anonimiteit vooral het lesbisch en alleenstaand ouderschap langzaam zou worden gesmoord. Bij bijvoorbeeld de spermabank van Leiden bestaat inmiddels zo'n 60 procent van de klantenkring uit lesbische vrouwen.

BRON: Volkskrant, 1 juni 2004